

Олександр Васильєв,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського
ORCID ID 0000-0002-9492-5594
DOI: 10.33099/2617-1775/2020-01/46-60

ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ВИКЛАДАЧІВ ВВНЗ ЯК СКЛАДОВА ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ГАРАНТУВАННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВІЙ ОСВІТИ

У статті проаналізовано особливості функціонування внутрішньої системи гарантування якості вищої військової освіти на рівні викладачів ВВНЗ та ролі професіоналізму науково-педагогічних працівників у досягненні якісних результатів навчання. Визначено напрями моніторингу рівня професіоналізму викладача ВВНЗ на підставі використання методики рейтингового оцінювання їх педагогічної діяльності. Професійна компетентність викладачів ВВНЗ розглядається як динамічна система взаємозв'язків професійно-проектувального, професійно-організаційного, професійно-методичного, професійно-освітнього та професійно-комунікативного елементів їх діяльності, що суттєво впливає на якість освітнього процесу ВВНЗ.

Ключові слова: *якість вищої військової освіти; педагогічна діяльність; викладач; професійна компетентність; вищий військовий навчальний заклад.*

Постановка проблеми. Системи гарантії якості освіти стали невід'ємними складовими вищої освіти в більшості країн світу, а агенції з гарантування якості – повноцінними суб'єктами національних освітніх систем, поряд з установами освіти й органами управління освітою.

Якість вищої освіти є основним показником рівня довіри суспільства до закладів вищої освіти, сумісності національних систем освіти різних країн стосовно досягнення еталонного рівня сформованості компетенцій та професійних здібностей тих, хто навчається за певними освітніми програмами. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» система забезпечення якості вищої освіти в Україні складається з таких елементів:

системи забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (*система внутрішнього забезпечення якості*);

системи зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності закладів вищої освіти та якості вищої освіти;

системи забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти [1].

На теперішній час актуальним стає питання не тільки забезпечення якості вищої освіти, а і її гарантування, що знайшло відображення у Законі України «Про освіту» [2]. Особливої уваги заслуговує проблема щодо забезпечення і гарантування якості підготовки військових фахівців у закладах вищої військової освіти [3, с. 102].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних вітчизняних наукових досліджень (В.І. Байденко, С.А. Калашнікова, Р.М. Кучма,

В.І. Луговий, Г.Г. Поберезька, Ю.О. Шабанова) свідчить, що основними чинниками, які передбачають забезпечення якості освіти, визначаються:

професійна підготовка суб'єктів викладання, їхні особистісні якості (*порядність, відповідальність, принциповість, толерантність, тощо*);

навчально-методичне забезпечення процесу підготовки (*навчальні посібники, підручники, методичні розробки, тощо*);

наявність системи контролю й оцінювання викладання, рівня знань суб'єктів навчання відповідно до сучасних вимог;

застосування в освітньому процесі сучасних освітніх технологій (*активних методів навчання, Інтернет-технологій, тощо*);

залучення суб'єктів освітнього процесу до науково-дослідницької діяльності;

відповідність програм навчальних дисциплін сучасним вимогам та стандартам;

контакти з провідними іноземними фахівцями;

належне матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу;

використання матеріалів психолого-соціологічних та інших досліджень для супроводження освітнього процесу;

стимулювання самостійної роботи суб'єктів навчання, тощо [4–8].

Загальним проблемам якості вищої освіти присвячені наукові праці вітчизняних вчених В.П. Андрущенко, І.І. Бабина, О.Ф. Євсюкова, О.В. Овчарука, В.Т. Циби, та інш., а щодо вищої військової освіти – наукові праці А.О. Вітченка, А.М. Зельницького, В.І. Осьодла, С.М. Салкуцана, В.І. Свистун, В.М. Телелима, В.В. Ягупова, де розглядаються теоретичні та методологічні засади якості освіти на основі застосування компетентнісного підходу, впровадження в освітній процес інноваційних педагогічних технологій та сучасних методів моніторингу результатів навчання у вищій військовій школі.

Системно зазначена проблема щодо гарантування якості вищої військової освіти розглянута у науково-дослідній роботі “Теоретико-методологічні засади гарантування якості вищої військової освіти: вітчизняний та євроатлантичний вимір” (*шифр – “Гарантування”*), яка виконана у 2019 році в Центрі воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського [9].

Виходячи з аналізу останніх наукових досліджень і публікацій, під якістю вищої освіти більшість сучасних вітчизняних науковців розуміють комплекс характеристик освітнього процесу – якість потенціалу досягнення мети освіти, якість освітньої діяльності і якість результату освіти, що визначають послідовне, цілеспрямоване і ефективне формування компетентностей та професійної свідомості тих, хто навчається.

Мета статті. Під системою гарантування якості вищої військової освіти розуміють відповідальність органів військового управління, які є замовниками підготовки військових фахівців, вищих військових навчальних закладів (далі – ВВНЗ) та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти (далі – ВНП ЗВО) за сформованість у здобувачів вищої освіти визначених компетентностей

на рівні, що дозволяє їм професійно виконувати функціональні обов'язки у військах (силах) на посадах за призначенням. Для досягнення цієї мети у ВВНЗ та ВВП ЗВО необхідно мати відповідну систему гарантування якості вищої військової освіти, виходячи із особливостей освітньої діяльності, поставлених цілей щодо якості освіти, а також наявних ресурсів для їх досягнення.

На теперішній час педагогічна система і наявний рівень забезпечення освітньої діяльності, що створені у ВВНЗ та ВВП ЗВО, об'єктивно впливають на гарантоване досягнення тими, хто навчається, визначених результатів навчання відповідно до цілей вищої військової освіти та вимог освітніх стандартів.

Організаційна структура внутрішньої системи гарантування якості вищої військової освіти ВВНЗ та ВВП ЗВО включає *п'ять рівнів*:

рівень ВВНЗ (ВВП ЗВО) на якому визначається політика в області гарантування якості вищої військової освіти, задаються цілі, визначаються нормативно-правові, організаційно-методичні, матеріальні й соціально-психологічні умови освітньої діяльності;

рівень інституту, факультету, зона відповідальності яких – якість розробки й реалізації конкретних освітніх програм, державна підсумкова атестація та розподіл випускників відповідно до їх рейтингу;

рівень кафедри, що випускає або забезпечує підготовку здобувачів вищої військової освіти за низкою навчальних дисциплін із відповідальністю за якість їх реалізації й контролю результатів навчання;

рівень науково-педагогічного працівника, якому надаються права й відповідальність за забезпечення якості розроблення й реалізації програм конкретних навчальних дисциплін, навчально-методичних матеріалів, впровадження новітніх освітніх технологій та методик;

рівень здобувача вищої військової освіти, на якому здійснюється опанування освітніми програмами та формуються компетентності військового фахівця.

Метою статті є аналіз особливостей функціонування внутрішньої системи гарантування якості вищої військової освіти на рівні викладачів ВВНЗ (ВВП ЗВО) та ролі професіоналізму науково-педагогічного працівника у досягненні якісних результатів освіти.

Методи дослідження. Дослідження проведене із застосуванням таких теоретичних методів: системний аналіз вітчизняного та міжнародного досвіду щодо гарантування якості вищої військової освіти, індукція та дедукція, порівняння, узагальнення й систематизація.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення функціонування системи гарантування якості вищої військової освіти реалізується через відповідні процедури, зокрема:

ліцензування освітньої діяльності ВВНЗ та ВВП ЗВО – процедуру визнання спроможності юридичної особи провадити освітню діяльність за відповідною спеціальністю на певному рівні вищої освіти відповідно до стандартів освітньої діяльності;

атестації – процедуру встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої військової освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти;

акредитації освітніх програм за кожною спеціальністю підготовки військового фахівця – процедуру оцінювання освітньої програми та/або освітньої діяльності ВВНЗ (ВНП ЗВО) за цією програмою на предмет:

відповідності стандарту вищої освіти;

спроможності виконати вимоги стандарту та досягти заявлених у програмі результатів навчання;

досягнення заявлених у програмі результатів навчання;

забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації;

забезпечення дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними (науковими) працівниками ВВНЗ, ВНП ЗВО та здобувачами вищої військової освіти, у тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату;

інші процедури і заходи.

Професіоналізм та кваліфікаційний рівень науково-педагогічних кадрів є об'єктом постійного моніторингу у внутрішній системі гарантування якості вищої військової освіти. Проте, підходи до оцінювання професійно-педагогічної діяльності викладачів вищої школи в Україні та викладачів провідних навчальних закладів світу суттєво різняться. Так, джерелами оцінювання педагогічної діяльності викладача у США є:

систематичний формальний рейтинг викладача у студентів;

неформальний рейтинг викладача у студентів;

оцінка викладача керівником;

рейтинг викладача серед колег;

оцінювання викладача комітетом викладачів;

зміст програм курсу, що викладається;

участь викладача в робочих семінарах;

залишкові знання студентів;

результати іспитів;

популярність факультативних курсів (кількість студентів, що їх відвідує);

думка союзу студентів-випускників про викладача;

самооцінка (підсумкова доповідь викладача) [10].

В європейському освітньому просторі оцінка компетентності діяльності викладача здійснюється за переліком критеріїв:

базова освіта викладача, додаткова освіта та підвищення кваліфікації;

участь у науково-дослідній роботі, науково-дослідна активність;

рівень компетентності, що визначається знаннями та досвідом у визначеній галузі науки та практики;

здатність займатися викладацькою діяльністю та, головне, внутрішня потреба в цьому;

здатність встановлювати контакти із зовнішнім і внутрішнім середовищами, в яких йому доведеться працювати;

відомість у своїй галузі;
наявність наукової школи [11, с. 327].

В американському та європейському освітніх середовищах домінує комплексний підхід до оцінювання викладачів, в якому задіяні колеги, адміністрація, студентство та громадськість. Сукупність цих джерел дає можливість всебічно розглянути професійну діяльність викладача з точки зору всіх учасників освітнього процесу і, зокрема, встановити взаємозв'язок між його діяльністю та навчальними результатами тих, хто навчається.

Що стосується оцінювання педагогічної діяльності викладачів вітчизняних вищих навчальних закладів, у тому числі ВВНЗ та ВНП ЗВО, то у нас, здебільшого використовується метод самооцінки та оцінки керівником, що не передбачає зіставлення навчальних досягнень тих, хто навчається, з професійною діяльністю педагога. Хоча, оцінювання суб'єкта не може відбуватися поза межами його діяльності та продуктів, створених у її рамках. Дійсно, викладач вітчизняної вищої школи, маючи детальну методику щодо оцінювання навчальних та науково-методичних здобутків за рік, самостійно визначає свій рейтинг.

На “рейтингову” оцінку його діяльності суттєво впливає кількість виконаних годин навчального навантаження; в оцінюванні результатів методичної роботи домінує кількість опублікованих методичних рекомендацій та їх обсяг (в друкованих аркушах); наукові здобутки, переважно, визначаються кількістю статей, монографій, доповідей на наукових конференціях. При підведенні підсумків виховної роботи враховується кількість проведених виховних заходів – бесід у поза аудиторний час, екскурсій, тематичних вечорів, конкурсів тощо.

Дана вітчизняна методика рейтингового оцінювання педагогічної діяльності викладачів вищої школи втратила на сьогодні свою актуальність з таких причин:

в рейтинговому оцінюванні педагогічної діяльності викладача акценти зроблені на кількісні показники його роботи, якісні критерії залишаються поза увагою;

рейтинг пересічного викладача базується на самостійному оцінюванні ним своєї діяльності, і, фактично, залежить від адекватності його самооцінки, сумлінності та володіння методикою “заповнення рейтингової таблиці”;

рейтинг викладача не використовує зворотний зв'язок – в методиці не враховуються думки студентів щодо рівня лекторської майстерності викладача, його педагогічної техніки, умінь використовувати інформаційно-комунікаційні технології тощо;

до рейтингового оцінювання викладача практично не долучаються його колеги, зокрема кафедра, навчально-науковий центр чи деканат [12, с. 201].

З огляду на це, більш об'єктивно оцінити професійну компетентність викладача вищої школи, у тому числі ВВНЗ та ВНП ЗВО, можна із застосуванням комплексу додаткових джерел, що наведено нижче.

Результати проведення систематичних опитувань студентів (курсантів) за розробленою анкетой – “викладач очима студентів (курсантів)”.

У провідних зарубіжних вищих навчальних закладах думка студентів є домінуючим показником при оцінюванні діяльності педагога. Респонденти оцінюють педагогічну техніку викладача, його особисті якості, а також ставлення до студентів.

Опитування курсантів (слухачів) у ВВНЗ та ВВП ЗВО щодо оцінювання діяльності викладача може здійснюватися за такими показниками:

уміння доступно викладати навчальний матеріал, роз'яснювати складні моменти, виділяти головне, зберігати логічну послідовність у викладанні;

уміння викликати й підтримувати зацікавленість аудиторії, слідкувати за її реакцією, ставити запитання, спонукати до дискусії, сприяти самостійному пізнанню навчального матеріалу, знімати напруження і втому аудиторії;

актуальність навчальної інформації, орієнтація на матеріал, що знайде своє відображення у професійній діяльності курсанта (слухача) на посаді за призначенням;

творчий підхід до викладання;

доброзичливість і педагогічний такт щодо курсантів (слухачів), зацікавленість в успішності їх навчальної діяльності, адекватна вимогливість;

об'єктивність щодо оцінювання навчальних досягнень курсантів (слухачів);

демонстрація високої ерудиції, гідної манери поведінки та зовнішнього вигляду;

демонстрація культури мови, чіткої дикції, нормального темпу викладання.

Систематичне проведення подібних опитувань курсантів (слухачів) після оволодіння програмою навчальної дисципліни дасть змогу викладачеві виявити недоліки у власній професійній діяльності.

Результати оцінювання професійної компетентності викладача керівним складом кафедри, факультету, ВВНЗ (ВВП ЗВО).

Такий вид оцінювання спрямований на вивчення викладацького складу ВВНЗ (ВВП ЗВО), вирішення питань перепідготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників. Тобто, здійснюється систематичний збір інформації шляхом опитування курсантів (слухачів), випускників, неформальних бесід з викладачами та тими, хто навчається, відвідування відкритих занять, проведення контрольних заходів та спостереження за динамікою розвитку кожного курсанта (слухача).

Отже, оцінювання діяльності викладача керівним складом навчального закладу має спиратися не стільки на його особисті здобутки (статті, виступи на наукових конференціях тощо), скільки на особисті здобутки тих, кого він навчає.

Рейтинг серед колег. Такий рейтинг має на меті визначити місце викладача як суб'єкта певної системи соціальних відносин у конкретному професійному середовищі; дати об'єктивну оцінку результатів його професійної діяльності з боку різних соціально-професійних статусних позицій (колег, керівників тощо). У свою чергу, взаємовідносини педагога з колегами мають будуватися на демократичних засадах, коли особистісне ставлення не домінує над оцінкою його професійних якостей.

Рівень підготовленості курсантів (слухачів) за результатами зіставлення вхідного, поточного, модульного, підсумкового контролю, роботи ДЕК.

Контрольні заходи є необхідним елементом зворотного зв'язку в межах ВВНЗ (ВНП ЗВО). Основна його функція – розкрити як саме здійснюється освітня діяльність, щоб запроектувати і розробити відповідну педагогічну технологію, застосування якої б гарантовано забезпечувало досягнення необхідного рівня якості підготовки військових фахівців.

За результатами вище названих видів контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги курсантам (слухачам), проводиться коригування освітнього процесу як в цілому, так і педагогічної діяльності окремого викладача.

Для визначення рівня підготовленості курсантів (слухачів) також доцільно використовувати методика визначення освітнього рейтингу курсанта ВВНЗ, яку розроблено у Харківському національному університеті Повітряних Сил імені Івана Кожедуба [13, с. 212-226].

Навченість навчатися є однією з ключових компетентностей здобувача вищої освіти, визначених Європейським Парламентом і Радою Європейського Союзу, яка включає оцінювання своїх навчальних потреб, визначення можливостей, подолання перешкод для успішного навчання, відповідну мотивацію і впевненість [14]. А отже, викладач має сприяти формуванню навичок самоосвіти та самовдосконалення тих, хто навчається, управляти цими процесами, за необхідності коригуючи їх.

Результати підвищення кваліфікації викладачів: курси, стажування, участь у навчаннях військ (сил) – (відгук, звіт).

Підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників здійснюється під час проведення ними всіх видів навчальних занять, методичної та наукової роботи, під час професійної індивідуальної підготовки, а також у процесі самостійної роботи з удосконалення професійно-спеціальних знань.

Підвищення кваліфікації, крім того, здійснюється на курсах підвищення кваліфікації особового складу ВВНЗ (ВНП ЗВО), на інших курсах, які забезпечують підвищення індивідуальної фахової підготовки, на стажуванні у військах (силах), провідних ВВНЗ (ВНП ЗВО), в науково-дослідних установах, на підприємствах і в організаціях Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади України.

Важливою складовою підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників ВВНЗ (ВНП ЗВО) є стажування, зокрема, стажування викладачів-військовослужбовців у військах (силах) проводиться з метою:

удосконалення їх військово-професійних знань і навичок із спеціальності на відповідних командних, штабних, інженерних та інших посадах;

вивчення для використання в освітньої та науковій діяльності передового досвіду оперативної, бойової та мобілізаційної підготовки військ (сил), особливостей проходження служби випускниками ВВНЗ (ВНП ЗВО) у військах (силах);

надання допомоги військам (силам) у впровадженні в їх практичну діяльність передових методів навчання і виховання, результатів наукових

досліджень.

Результати аналізу відгуків на випускників ВВНЗ (ВНП ЗВО).

Відгук на випускника – це формалізований за структурою документ, що дозволяє здійснити збір та обробку інформації про службу діяльність офіцера-випускника. Відгуки використовуються з метою удосконалення освітньої діяльності у ВВНЗ (ВНП ЗВО) на основі аналізу результатів виконання випускниками посадових обов'язків упродовж першого року військової служби.

У ВВНЗ (ВНП ЗВО) за підсумками аналізу відгуків розробляється система заходів щодо вдосконалення якості підготовки військових фахівців та відбору кандидатів на навчання, оперативно коригуються навчальні плани та програми навчальних дисциплін, військових стажувань і практик.

Реалізація зазначених заходів є підґрунтям для надання процесу управління якістю підготовки військових фахівців у ВВНЗ (ВНП ЗВО) більш керованого характеру, що дозволяє:

виявити проблемні питання стосовно якості підготовки військових фахівців; проаналізувати причини існуючих проблем та виявити симптоми недостатнього рівня якості освіти;

прийняти необхідне управлінське рішення щодо поліпшення якості підготовки фахівців;

скласти план реалізації рішення і забезпечити його виконання;

впровадити необхідні зміни в освітній процес; перевірити результати виконання рішення.

Результати самооцінювання (підсумкова доповідь викладача).

В основі якості педагогічної діяльності викладачів лежить кадрова політика вищих навчальних закладів. Наприклад, зарубіжні університети створюють конкуренцію для науково-педагогічних працівників, коли відбувається “боротьба” за студентів в умовах читання курсу декількома викладачами. Такий підхід сприяє підвищенню мотивації та стимулює педагогів до самовдосконалення. Самооцінювання, як об'єктивний погляд на хід та результати своєї діяльності, має спиратися на якісні, а не кількісні показники.

Загальна рейтингова оцінка науково-педагогічного працівника – $R_{НППі}$ визначається як функціональна залежність від змінних, якими є результати оцінювання за такими параметрами: R_{Ci} (самооцінювання НПП); оцінювання окремого науково-педагогічного працівника слухачами (курсантами) $O_{КУРi}$; оцінювання контролюючими особами за єдиними показниками O_{Ai} ; оцінювання науково-педагогічного працівника колективом кафедри – $O_{КАФі}$:

$$R_{НППі} = f (R_{Ci} + O_{КУРi} + O_{КАФі} + O_{Ai})$$

Наведена функціональна залежність може являти собою суму представлених складових з урахуванням вагових коефіцієнтів кожної із них, що визначаються у ВВНЗ (ВНП ЗВО). Отримані результати доцільно піддавати аналізу з використанням методів математичної статистики [15, с. 72].

При рівності показників загальних рейтингових оцінок ($R_{\text{нпп}}$) враховуються показники формального науково-педагогічного статусу викладача: наукові ступені, вчені звання; почесні звання (*лауреат міжнародних або державних премій, заслужений працівник науки і техніки (заслужений працівник освіти) України*); результати визнання у галузі знань (*членство у спеціалізованій вченій раді, науково-технічних радах міністерств і відомств України, членство в редколегіях фахових наукових журналів і видавництва*) тощо

Визначальним у рейтинговому оцінюванні викладачів ВВНЗ має бути не лише усвідомлення педагогом власних недоліків, а й готовність їх усувати, підвищуючи свій професійний рівень – професійну компетентність, а отже бути конкурентоспроможним фахівцем, відповідати сучасним вимогам до гарантування якості вищої військової освіти.

У процесі виконання науково-дослідній роботі “Теоретико-методологічні засади гарантування якості вищої військової освіти: вітчизняний та євроатлантичний вимір” (*шифр – “Гарантування”*), розроблені методики щодо визначення рейтингу науково-педагогічного працівника, які також доцільно використовувати в освітньої діяльності ВВНЗ та ВНП ЗВО, зокрема:

методику конкурсного відбору кандидатів на посади науково-педагогічних працівників;

методику визначення рейтингу науково-педагогічного працівника за результатами його діяльності у звітному навчальному році [9, с. 136-140; с. 366-415].

Крім результатів рейтинговому оцінювання, для якісного кадрового забезпечення освітнього процесу ВВНЗ та ВНП ЗВО враховується відповідність професійного рівня викладачів ліцензійним умовам щодо освітньої діяльності у сфері вищої освіти, зокрема – рівню наукової та професійної активності [16].

Для визначення рівня наукової та професійної активності науково-педагогічного працівника використовуються такі показники:

наявність за останні п’ять років наукових публікацій у періодичних виданнях, проведення які включені до наукометричних баз, рекомендованих Міністерством освіти і науки України, зокрема Scopus або Web of Science Core Collection;

наявність не менше п’яти наукових публікацій у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України;

участь у міжнародних наукових проектах, залучення до міжнародної експертизи;

наявність виданого підручника чи навчального посібника, що рекомендований Міністерством освіти і науки України, іншим центральним органом виконавчої влади або вченою радою закладу вищої освіти, або монографії;

наукове керівництво (консультування) здобувача, який одержав документ про присудження наукового ступеня;

проведення навчальних занять іноземною мовою (крім мовних навчальних дисциплін) в обсязі не менше 50 аудиторних годин на навчальний рік;

виконання функцій наукового керівника або відповідального виконавця наукової теми (проекту), або головного редактора/члена редакційної колегії наукового видання, включеного до переліку наукових фахових видань України, або іноземного рецензованого наукового видання;

участь в атестації наукових кадрів як офіційного опонента або члена спеціалізованої вченої ради;

присудження наукового ступеня доктора наук або присвоєння вченого звання професора;

наявність виданих навчально-методичних посібників, посібників для самостійної роботи студентів та дистанційного навчання, конспектів лекцій, практикумів, методичних вказівок і рекомендацій загальною кількістю три найменування;

присудження наукового ступеня доктора філософії або присвоєння вченого звання доцента, або отримання документа про другу вищу освіту;

наявність науково-популярних та/або консультаційних (дорадчих) та/або дискусійних публікацій з наукової або професійної тематики загальною кількістю не менше п'яти публікацій;

досвід практичної роботи за спеціальністю не менше п'яти років;

наукове консультування установ, підприємств, організацій протягом не менше двох років тощо.

Важливу роль для ефективної організації освітнього процесу ВВНЗ (ВНП ЗВО) грає професійна мотивація викладачів до педагогічної діяльності. З точки зору психології мотивація – це сукупність потреб і стимулів, що спонукає людей до корисної праці, досягнення певних цілей; а також внутрішній стан, що заряджає людину енергією, спрямовує і підтримує його поведінку.

Професійна мотивація не обмежується лише матеріальними винагородами праці. Поряд з економічними інтересами, розмірами заробітної платні і доходів вона включає заохочення соціально-психологічного і морального плану, залежить від багатьох мотиваційних компонентів, у тому числі і від змісту роботи, особливостей професійної взаємодії в контексті спільної діяльності, міри задоволеності результатами праці.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, подальший розвиток системи військової освіти щодо гарантування якості підготовки військових фахівців у ВВНЗ щільно пов'язаний з рівнем професійної компетентності викладачів, їх здібностями та спроможностями забезпечувати якісне формування необхідних компетентностей у здобувачів вищої військової освіти.

У подальших дослідженнях за зазначеною проблематикою передбачається проаналізувати функціонування інших рівнів організаційної структури внутрішньої системи гарантування якості вищої військової освіти у ВВНЗ та ВНП ЗВО, зокрема:

рівень ВВНЗ (ВНП ЗВО);

рівень інституту, факультету;

рівень кафедри;

рівень здобувача вищої військової освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про вищу освіту” від 01 липня 2014 р. № 1556-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Закон України “Про освіту” від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Зельницький А.М. Система забезпечення і гарантування якості вищої військової освіти: процес і результат // Збірник наукових праць “Військова освіта” – № 1 (37). – 2018. – С. 102–113.
4. Байденко В.І. Про можливість побудови єдиного Макету освітнього стандарту країн СНД як динамічної моделі норми якості вищої освіти // Болонський процес в Україні: наук.-метод. зб. – 2005. – Вип. 46. – С. 40–61.
5. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд / Укладачі: Т. Добко, І. Золотарьова, С. Калашнікова, В. Ковтунець, С. Курбатов, І. Линьова, В. Луговий, І. Прохор, Ю. Рашкевич, І. Сікорська, Ж. Таланова, Т. Фініков, С. Шаров; за заг. ред. С. Калашнікової та В. Лугового. – Київ: ДП “НВЦ “Пріоритети”, 2015. – 84 с.
6. Кучма Р.М. Сучасні системи управління якістю вищої освіти в контексті вимог Болонського процесу // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – 2010. – Вип. 94–96. – С. 87–93.
7. Поберезька Г.Г. Тенденції розвитку вищої освіти країн Західної Європи та України: дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Г.Г. Поберезька; Ін-т вищ. освіти АПН України. – К., 2005. – 217 с.
8. Шабанова Ю.О. Системний підхід у вищій школі: підруч. для студ. магістратури / Ю. О. Шабанова; М-во освіти і науки України; Нац. гірн. ун-т. – Д.: НГУ, 2014. – 120 с.
9. Звіт про НДР “Теоретико-методологічні засади гарантування якості вищої військової освіти: вітчизняний та євроатлантичний вимір”, шифр “Гарантування”, (остаточний звіт). – К.: НУОУ, 2019. – 474 с.
10. Різниченко С.Т. До проблеми атестації науково-педагогічних кадрів в США // Теоретичні питання освіти і виховання: Збірник наукових праць. – Випуск 9. – К.: Вид. центр КДЛУ, 2000. – С. 112–116.
11. Ткаченко О.Б. Сучасні вимоги до викладачів вищих навчальних закладів // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: Збірник наукових праць. – Випуск 13. – 2010. – С. 324–332.
12. Красицька Н.С. Основні складові професійної компетентності викладача вищого навчального закладу // Науковий журнал “Вісник ДонНУЕТ”. – № 2 (46). – 2010. – С. 198–205.
13. Інноваційний розвиток вищої військової освіти України: досвід, тенденції, перспективи, особливості підготовки військових льотчиків: монографія / В.В. Сідаш, А.М. Алімпієв, Г.В. Певцов, С.В. Залкін, С.О. Сідченко, К.І. Хударковський. – Х.: Цифрова друкарня № 1. – 2012. – 456 с.
14. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for life-long learning [Text] // Official Journal of the European Union, 30.12.2006. – L 394/10-18.
15. Моніторинг якості підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів Збройних Сил України: наук.-метод. посібник. / А.М. Алімпієв, І.В. Толок, М.І. Литвиненко та ін. – Х.: ХНУПС, 2017. – 244 с.
16. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 “Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності” (із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України [від 10 травня 2018 р. № 347](http://zakon.rada.gov.ua)). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu" vid 01 lypnia 2014 r. № 1556-VII. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua> (in Ukrainian).
2. Zakon Ukrainy "Pro osvitu" vid 05 veresnia 2017 r. № 2145-VIII. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (in Ukrainian).
3. Zelnytskyi, A.M. (2018). Systema zabezpechennia i harantuvannia yakosti vyshchoi viiskovoi osvity: protses i rezultat // Zbirnyk naukovykh prats "Viiskova osvita" – № 1 (37). – S. 102–113. (in Ukrainian).
4. Baidenko, V.I. (2005). Pro mozhlyvist pobudovy yedynoho Maketu osvitnoho standartu kraini CNД yak dynamichnoi modeli normy yakosti vyshchoi osvity // Bolonskyi protses v Ukraini: nauk.-metod. zb. – Vyp. 46. – S. 40–61. (in Ukrainian).
5. Rozvytok systemy zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity v Ukraini: informatsiino-analitychnyi ohliad (2015) / Ukladachi: T. Dobko, I. Zolotarova, S. Kalashnikova, V. Kovtunets, S. Kurbatov, I. Lynova, V. Luhovyi, I. Prokhor, Yu. Rashkevych, I. Sikorska, Zh. Talanova, T. Finikov, S. Sharov; za zah. red. S. Kalashnikovoi ta V. Luhovoho. – Kyiv: DP "NVTs "Prioritytety". – 84 s. (in Ukrainian).
6. Kuchma, R.M. (2010). Suchasni systemy upravlinnia yakistiu vyshchoi osvity v konteksti vymoh Bolonskoho protsesu // Visnyk Kyiv. nats. un-tu im. Tarasa Shevchenka. Filosofiia. Politolohiia. – Vyp. 94–96. – S. 87–93. (in Ukrainian).
7. Poberezka, H.H. (2005). Tendentsii rozvytku vyshchoi osvity krain Zakhidnoi Yevropy ta Ukrainy: dys. kand. ped. nauk: 13.00.01 / H.H. Poberezska; In-t vyshch. osvity APN Ukrainy. – K. – 217 s. (in Ukrainian).
8. Shabanova, Yu.O. (2014). Systemnyi pidkhid u vyshchii shkoli: pidruch. dlia stud. mahistratury / Yu. O. Shabanova; M-vo osvity i nauky Ukrainy; Nats. hirn. un-t. – D.: NHU. – 120 s. (in Ukrainian).
9. Zvit pro NDR "Teoretyko-metodolohichni zasady harantuvannia yakosti vyshchoi viiskovoi osvity: vitchyzniani ta yevroatlantychnyi vymir" (2019), shyfr "Harantuvannia", (ostatochnyi zvit). – K.: NUOU. – 474 s. (in Ukrainian).
10. Riznychenko, S.T. (2000). Do problemy atestatsii nauково-pedahohichnykh kadriv v SSHa // Teoretychni pytannia osvity i vykhovannia: Zbirnyk naukovykh prats. – Vypusk 9. – K.: Vyd. tsentr KDLU. – S. 112–116 (in Ukrainian).
11. Tkachenko, O.B. (2010). Suchasni vymohy do vykladachiv vyshchykh navchalnykh zakladiv // Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh: Zbirnyk naukovykh prats. – Vypusk 13. – S. 324–332 (in Ukrainian).
12. Krasyytska, N.S. (2010). Osnovni skladovi profesiinoi kompetentnosti vykladacha vyshchoho navchalnogo zakladu // Naukovyi zhurnal "Visnyk DonNUET". – № 2 (46). – S. 198–205 (in Ukrainian).
13. Innovatsiyni rozvytok vyshchoi viiskovoi osvity Ukrainy: dosvid, tendentsii, perspektyvy, osoblyvosti pidhotovky viiskovykh lotchykiv: monohrafiia / V.V. Sidash, A.M. Alimpiev, H.V. Pevtsov, S.V. Zalkin, S.O. Sidchenko, K.I. Khudarkovskyi. – Kh.: Tsyfrova drukarnia № 1. – 2012. – 456 s. (in Ukrainian).
14. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for life-long learning [Text] (30.12.2006) // Official Journal of the European Union. – L 394/10-18 (in English).
15. Monitorynh yakosti pidhotovky viiskovykh fakhivtsiv u vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh ta viiskovykh navchalnykh pidrozdilakh vyshchykh navchalnykh zakladiv Zbroinykh Syl Ukrainy: nauk.-metod. posibnyk (2017) / A.M. Alimpiev, I.V. Tolok, M.I. Lytvynenko ta in. – Kh.: KhNUPS. – 244 s. (in Ukrainian).
16. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 hrudnia 2015 r. № 1187 "Pro zatverdzhennia Litsenziinykh umov provadzhennia osvitnoi diialnosti" (iz zminamy, vnesenymy zghidno z postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 travnia 2018 r. № 347). [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua> (in Ukrainian).

РЕЗЮМЕ

Александр Васильев,
Национальный университет обороны Украины
имени Ивана Черняховского

**Профессионализм преподавателей ВВУЗов как составляющая внутренней системы
гарантирования качества высшего военного образования**

В статье проанализированы особенности функционирования внутренней системы гарантирования качества высшего военного образования на уровне преподавателей ВВУЗов и роль профессионализма научно-педагогических работников в достижении качественных результатов обучения. Определены направления мониторинга уровня профессионализма преподавателя ВВУЗа на основе использования методики рейтингового оценивания их педагогической деятельности. Профессиональная компетентность преподавателей ВВУЗов рассматривается как динамическая система взаимосвязей профессионально-проектного, профессионально-организационного, профессионально-методического, профессионально-образовательного и профессионально-коммуникативного элементов их деятельности, которая оказывает существенное влияние на качество образовательного процесса ВВУЗа.

Ключові слова: *качество высшего военного образования; педагогическая деятельность; преподаватель; профессиональная компетентность; высшее военное учебное заведение.*

SUMMARY

Oleksandr Vasyliiev,
National Defense University of Ukraine
named after Ivan Cherniakhovskiy

**Professionalism of higher education teachers as a composition internal warranty system
qualities of higher military education**

***Introduction.** Quality assurance systems have become an integral part of higher education in most countries of the world, and quality assurance agencies have become fully-fledged entities of national education systems, alongside educational institutions and education authorities.*

The quality of higher education is a major indicator of the level of public confidence in higher education institutions, the compatibility of national education systems in different countries with regard to the achievement of the standard level of competences and professional abilities of those who study under certain educational programs.

According to the Law of Ukraine "On Higher Education" the quality assurance system of higher education in Ukraine consists of the following elements:

systems of providing higher education institutions with the quality of educational activity and quality of higher education (internal quality assurance system);

systems of external quality assurance of the educational activity of higher education institutions and the quality of higher education;

quality assurance systems of the National Higher Education Quality Assurance Agency and independent higher education quality assurance and quality assurance agencies.

At present, the issue of not only ensuring the quality of higher education, but also its guarantee, which is reflected in the Law of Ukraine "On Education", is becoming urgent.

Particularly noteworthy is the problem of providing and guaranteeing the quality of training of military specialists in higher military education institutions.

Purpose. *The organizational structure of the internal system of quality assurance of higher military education at a higher military educational institution includes five levels:*

the level of a higher military educational establishment, which defines the policy in the field of quality assurance of higher military education, sets goals, determines the legal, organizational, methodological, material and social and psychological conditions of educational activity;

the level of the institute, the faculty, the area of responsibility of which is the quality of development and implementation of specific educational programs, state final certification and distribution of graduates according to their rating;

the level of the department that produces or provides training for higher military education applicants in a number of disciplines with responsibility for the quality of their implementation and control of training results;

the level of the scientific-pedagogical worker who is granted the rights and responsibility for ensuring the quality of the development and implementation of programs of specific educational disciplines, educational-methodical materials, introduction of the latest educational technologies and methods;

the level of the applicant for higher military education, at which the educational programs are mastered and the competencies of the military specialist are formed.

The purpose of the article is to analyze the peculiarities of functioning of the internal system of guaranteeing the quality of higher military education at the level of teachers of higher military educational establishments and the role of professionalism of scientific and pedagogical workers in the achievement of quality educational results.

Methods. *The study was conducted using the following theoretical methods: systematic analysis of national and international experience in quality assurance in higher military education, induction and deduction, comparison, generalization and systematization.*

Results. *The results of the study revealed:*

1. *The quality assurance system of higher military education is based on the quality assurance of the educational process and the guarantee of the effectiveness of the system of management of a higher military educational institution, focused on achieving the set parameters of the quality of education and the results of training.*

2. *Guarantees of the quality of educational processes are determined by the quality of educational programs, the level of professionalism of scientific and pedagogical and scientific personnel, the quality of competitive selection of applicants for higher education, innovative educational technologies, modern information, educational and methodological, material and technical support.*

3. *Guarantees of the effectiveness of the higher military educational system management system include the realization of the educational goals that define the policy, tasks and responsibilities in the field of quality of higher military education, a complex, coordinated process of influencing the educational activity in order to achieve the highest compliance with modern requirements and quality standards of education.*

Originality. *The quality assurance system of higher military education provides for the responsibility of military authorities which are the customers of the training of military specialists, higher military educational establishments and military educational units of higher education institutions for the formation of certain competences at higher education level, which enables them to perform professionally professional functions. in the troops (forces) in positions on purpose.*

In order to achieve this goal in higher military educational establishments, it is necessary to have a system of guaranteeing the quality of higher military education, based on the peculiarities of training military specialists in certain specialties and specializations, set goals for the quality of the educational process, as well as available material, technical, personnel, scientific and information and educational and methodological resources.

Conclusion. *Further development of the military education system to guarantee the quality of training of military specialists in higher military educational establishments is closely linked to the level of professional competence of teachers, their ability and ability to provide the qualitative formation of the necessary competences in the applicants for higher military education.*

Further studies on these issues are expected to analyze other levels of the organizational structure of the internal quality assurance system of higher military education, in particular:

the level of a higher military educational institution;

level of institute, faculty;

the level of the department;

the level of the applicant for higher military education.

Key words: *quality of higher military education; pedagogical activity; teacher; professional competence; higher military.*